

Den næste sag på dagsordenen var:

8) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 125:

Forslag til folketingsbeslutning om skærpelse af kontrollen med handelssanktioner over for Sydafrika.

Af Riishøj (SF) m.fl.
(Fremsat 23/2 88).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil gerne til en indledning konstatere, at de handelsmæssige forbindelser imellem Danmark og Sydafrika, bortset fra produkter til rent lægelige formål og de tilfælde, hvor der er givet dispensation, reelt er ophørt, og derfor kan man konstatere, at loven har virket efter sin hensigt.

Som man har kunnet læse i aviserne, har der været enkelte overtrædelser af loven, og disse overtrædelser er enten bragt til ophør eller, hvor der har været tale om tilsyneladende systematiske krænkelser af loven, er blevet overgivet til politimæssig efterforskning. Det gælder selvfølgelig kun, vil jeg gerne understrege for at fjerne enhver misforståelse, i det omfang, transaktionerne er sket på dansk territorium. I den forbindelse skal jeg henvise til industriministerens besvarelse af spørgsmål 51, 52 og 54 fra Folketingets Udenrigsudvalg, specielt om firmaet Balis aktiviteter.

Så fremgår det af bemærkningerne til forslaget, at forslagsstillerne ikke finder, at den kontrol, som håndhæves af Industriministeriet og toldvæsenet, er tilstrækkelig, og derfor foreslår man, at kontrollen skal have samme indhold, som gælder for overtrædelse af våbenembargoen over for Sydafrika med hensyn til konfiskation og straf, og at kontrollen ikke bør være mindre, end hvad der gælder for den strategiske embargo over for visse lande, den såkaldte COCOM-ordning.

Hvad først angår strafferammen, synes jeg ærlig talt ikke, det er det rigtige tidspunkt at diskutere det spørgsmål, for der foreligger overhovedet ingen domspraksis endnu, og de første sager vil i nær fremtid blive behandlet af domstolene.

Så er der spørgsmålet om en ordning i stil med COCOM-ordningen. Her må jeg minde om, at hovedprincippet i COCOM-ordningen bygger på et multilateralt samarbejde, hvor man følger udvalgte varer fra afsendelse til modtagelse, og da der som bekendt ikke eksisterer et sådant samarbejde for så vidt angår Sydafrika, må man konstatere, at alene af den grund er forslaget umuligt at gennemføre, og en ensidig dansk licensordning vil man selvfølgelig ikke kunne forvente at se respekteret af andre lande. Derimod kunne man i høj grad frygte, at hvis vi lavede sådan en ordning, ville man skade dansk eksport i almindelighed, for de udenlandske importører ville finde andre leverandørlande, og ikke mindst fordi kontrollen jo skulle omfatte samtlige danske eksportvarer.

Det bringer mig videre til spørgsmålet om omgåelse af lovgivningen via Sydafrikas nabolande. Så snart de danske myndigheder får mistanke om, at der finder omgåelse sted enten i vores import eller i vores eksport, søger vi selvfølgelig at få sådan nogle forhold nærmere klarlagt, men vi må ikke glemme, at Sydafrikas nabolande er udviklingslande i en vanskelig situation med alt, hvad dette indebærer, herunder en administrativ og en handelsstatistisk kapacitet, der ligger milevidt fra, hvad vi har i et land som Danmark. Derfor er spørgsmålet, om der kan gøres mere, end der gøres i dag, for at forhindre en sådan omgåelse. Der skal da ikke herske tvivl om, at regeringen ikke alene misbilliger, hvis danske virksomheder medvirker til sådan en trafik, men vi vil også fortsat gøre, hvad der er muligt for at sætte en stopper herfor. Der ved jeg, at import- og eksportstatistikken vedrørende landene i det sydlige Afrika nøje bliver studeret, det bliver den også af forslagsstillerne, så hvad med at fortsætte med det? Men lad os ikke glemme, at formålet med vores samarbejde med landene i det sydlige Afrika, det såkaldte SADCC-samarbejde, er jo netop at øge disse landes økonomiske uafhængighed af Sydafrika.

Toldvæsenet har oplyst, at der årligt er ca. 3 mio. importfortoldninger, og kontrollen af denne import er jo først og fremmest en kontrol af de relevante papirer. I enkelte tilfælde tager man stikprøver. Toldvæsenet har aflagt en række virksomhedsbesøg i løbet af 1987, og i enkelte tilfælde er der konstateret mindre overtrædelser af sanktionsloven, og de er alle bragt til ophør.

[Udenrigsministeren]

Så har forslagsstillerne peget på det problem, der opstår i tilfælde af, at sydafrikanske produkter omlades eller bliver emballeret på ny og bliver forsynet med nye toldpapirer i udlandet. I den slags situationer må man erkende, at toldvæsenets muligheder for at påvise omgåelse af sanktioner er meget, meget små, og igen vil jeg understrege, at danske importører, der deltager i eller har kendskab til sådan fremgangsmåde, efter dansk opfattelse handler i strid med loven.

Så har forslagsstillerne ønsket, at der skal afgives en årlig redegørelse til Folketinget om mængden af lægemiddel eksporten, og man vil have den udspecificeret på de enkelte firmaer. Må jeg ikke lige minde om, at forslagsstillerne selv var med til at få undtagelsen vedrørende produkter til rent lægelige formål indføjet i loven, og administrationen af denne undtagelse bygger på, at den enkelte eksportør underskriver en erklæring om, at de eksporterede varer er til rent lægelige formål. I tvivlstilfælde er det så praksis, at man spørger Industriministeriet, og så vidt jeg er orienteret, har denne ordning fungeret tilfredsstillende. Hvorfor i alverden skulle man så begynde at lave den slags redegørelser?

Jeg vil altså gerne fastslå, at efter regeringens opfattelse er handelen mellem Danmark og Sydafrika i realiteten standset. Det er også regeringens opfattelse, at det eksisterende kontrolapparat bliver og fortsat vil blive sat ind, hvor det er muligt at kontrollere disse nationale sanktioner, og endelig at det altså ikke vil forøge effektiviteten mærkbart og heller ikke vil have nogen mening af den grund at ansætte mere personale i Industriministeriet eller i toldvæsenet.

Ud over flere ressourcer til dansk håndhævelse foreslår SF også, at regeringen skal tage initiativ til, som man kalder det, et tættere nordisk samarbejde om kontrollen med de nordiske landes handelssanktioner, bl.a. gennem oprettelse af et fælles nordisk sekretariat til kontrol med handelsembargoens overholdelse. SF foreslår også, at regeringen skal yde økonomisk støtte til nogle private organisationer og til oprettelse af, hvad man kalder Det fællesnordiske Sanktionsbureau, herunder til dettes danske sektion. Der må jeg straks sige, at det for mig at se er lidt uklart, om dette foreslåede sekretariat og sanktionsbureau er det samme, eller om det er to forskellige organer. Desuden må jeg da

minde om, at de nordiske landes sanktioner afviger fra hinanden på nogle områder. F.eks. medtager de svenske ikke tjenesteydelser, og Island har slet ingen sanktionsordning, og denne forskel ville unægtelig komplicere en fælles nordisk håndhævelse.

Men jeg vil gerne holde mig til nogle andre og mere afgørende forhold; som fører til, at regeringen må afvise dette forslag. For det første må det være klart, at håndhævelse af lovgivning på dette område som på ethvert andet område er et anliggende for offentlige myndigheder. Private organisationer kan ikke direkte tildeles en sådan myndighed eller et sådant ansvar.

Men skulle vi så lave et fælles sekretariat af nordiske myndigheder? Jeg synes ærlig talt, det ville være en meget dårlig udnyttelse af offentlige ressourcer, for som jeg allerede har nævnt, er det væsentligste formål med sanktionerne allerede opnået. Det er for mig meget vanskeligt at se, hvad i alverden et fælles nordisk sekretariat kan føje til den nationale håndhævelse. Hvis der i den konkrete håndhævelse viser sig behov for et samarbejde med andre nordiske myndigheder, vil de nødvendige kontakter blive taget straks, og det vil ske på den hurtige og fleksible måde, hvorpå nordiske embedsmænd hele tiden samarbejder. Med de kommunikationsmidler, vi har til rådighed i dag: telefon, telefax, fly osv., vil et fælles sekretariat efter min bedste overbevisning være helt overflødigt og derfor også spild af knappe ressourcer.

Jeg vil gerne slutte med at sige, at i hele denne sag bør man altså udvise en rimelig sans for proportioner. Vi kan og skal ikke afskære Danmark fra hele omverdenen på grund af Sydafrika, og vi skal heller ikke indrette den offentlige administration i Danmark efter, hvordan vi ønsker at stå i forhold til Sydafrika.

Så lad os i stedet for fastholde en årvågen national håndhævelse af sanktionerne, og lad os fortsætte bestræbelserne for, at der via vedtagelser i FN eller i EF bliver iværksat sanktioner af flere lande, og lad os fortsætte med at bidrage til at afbøde virkningerne af apartheid ved at støtte forskellige aktiviteter, der direkte kommer den sorte sydafrikanske befolkning til gode. Lad os gøre det, og lad os så i øvrigt prøve at bevare proportionssansen lidt, når det gælder vores egen mere direkte indsats.

Helle Degn (S):

Intentionerne, som ligger bag forslaget, kan Socialdemokratiet stille sig positivt over for. Jeg tror desværre – i modsætning til udenrigsministeren – nok, at det, vi vil blive vidne til i den kommende tid, vil være mere og mere raffinerede omgælsesmanøvrer af vores sanktionspolitik. Men jeg deler udenrigsministerens opfattelse af, at vi skal passe på, vi ikke taber proportionsfornemmelsen og -sansen.

Socialdemokratiet synes, at det er en god idé at forbedre indsatsen og opfølgningen af vores sanktionspolitik. Derfor vil jeg henvise til det nordiske udenrigsministermøde, som blev afholdt den 23. marts, hvor der også blev vedtaget en opstramning af sanktionspolitikken, som Socialdemokratiet gerne synes skulle følges op også i Danmark. Det er derfor, vi er positive over for intentionerne i forslaget.

Når man i forslaget kan læse, at man bør øge og udbygge det nordiske samarbejde, er vi enige i det, men vi deler ikke vejen, altså forslaget fra SF om, at der skal opbygges et sekretariat. Der er blevet nedsat et nordisk embedsmandsudvalg, som vi har hæftet os ved, og som vi har stor tillid til skal forfølge den sanktionspolitik, som de nordiske lande har besluttet sig for at effektivisere.

For det tredje ligger der i forslaget en intention om at støtte internationale organisationer, som vil forbedre kontrollen med sanktionspolitikken og følge den op. Vi er enige i, at det er godt, at der er sådanne private, frivillige organisationer, men vi er ikke så begejstret for at gå direkte ind i en økonomisk tilslutning til det forslag.

For det fjerde stilles der et forslag om, at vi skal have et fælles nordisk sanktionskontor. Til det må Socialdemokratiet også sige nej. Vi har hæftet os ved, at vi her fra Folketinget har haft flere politikere til konference i Sydafrikas nabolande for ganske nylig. Det, der blev givet udtryk for fra nabolandene, var, at man var ganske godt tilfreds med de nordiske landes sanktionspolitik, og at den vej, vi er inde på, er de sådan set godt fornøjede og tilfredse med. Det har vi hæftet os ved som et udtryk for, at de godt har set, at vi også skal fastholde proportionerne, fordi det, det til syvende og sidst drejer sig om, er at få tilslutning til den sanktionspolitik, som er den væsentligste, den, som kan forandre noget, det er, hvis vi kunne blive enige

om at få lagt yderligere pres både på USA's, Englands og Vesttysklands regeringer om at føre en mere konsekvent sanktionspolitik. Vi har hæftet os ved de bevægelser, der er i det amerikanske senat, med interesse og glæde, og det er den vej, vi skal. Det er de internationale sanktioner fra disse lande, som til syvende og sidst vil kunne flytte noget i dette spil, og det er dem, vi skal prioritere højest.

Fischer (KF):

Det er vor opfattelse, at den sanktionslovgivning, som Folketinget har vedtaget over for Sydafrika, virker, og at det kontrolapparat, vi har i dag, er tilstrækkeligt til at kunne kontrollere lovgivningen, og at danske virksomheder i øvrigt er indstillet på denne lovgivning. Vi kan derfor tilslutte os udenrigsministerens gennemgang af situationen. Vi afviser SF's forslag, der som så mange andre af SF's forslag er præget af kostbart pedanteri. Vi er enige i de betragtninger, som fru Helle Degn har fremsat om, at det nu drejer sig om hovedlinjerne, som er lagt frem på det nordiske udenrigsministermøde i Tromsø, om at få videre international tilslutning til sanktionspolitikken i EF, i FN, og få de rigtig store handelspartnere med Sydafrika til at lægge deres handel om. Det er det, der er afgørende, og ikke dette forslag.

Bjørn Elmquist (V):

Jeg tror, at vi i efteråret i Udenrigsudvalget fik nogle handelsstatistikker over nogle af nabolandene til Sydafrika, der viste, hvordan handelssamkvemet var mellem Danmark og de pågældende lande, og det vakte en vis opmærksomhed. Der blev foretaget nogle analyser af det, og der var for nogle varegruppers vedkommende en forholdsvis kraftig stigning, så det i hvert fald ud til. På den anden side mener jeg også, det er rigtigt at sige, at vi konkluderede, at de var ikke så iøjnefaldende, og at det var overdrevet at tale om omgælder af de danske økonomiske sanktioner og forbud mod handel med Sydafrika.

Jeg ved ikke, om dette beslutningsforslag er udsprunget af den diskussion, vi havde her i efteråret og begyndelsen af vinteren, men jeg har en formodning derom, men det kan ordføreren for forslagsstillerne tage stilling til om lidt.

Vi mener i Venstre, at det, som der lægges op til med dette forslag, ikke er noget, der kan få

[Bjørn Elmquist]

vores tilslutning. Dette skyldes ikke hos os en modstand mod de sanktioner, som er vedtaget og gennemført, men en vurdering af, hvor man må sætte ind for at komme videre i disse sager.

Vi har også hæftet os ved det nordiske handlingsprogram vedtaget i Tromsø den 23. marts 1988. Vi har fulgt med interesse, hvad der er sket efter det møde, som fru Helle Degn nævnte i Afrika her op til påske, og vi har med stor interesse set, at der er presserapporter om, at man i Vesttyskland, i Den Tyske Forbundsrepublik, har været inde i noget, som blev kaldt en regeringskrise, fordi en af det liberale partis deltagere i konferencen i Harare og et andet sted i Afrika, som jeg talte om for et øjeblik siden, vendte tilbage og fik sin udenrigsminister Genscher til at gå i gang med at overveje ændringer, opstramminger, i den vesttyske holdning til boykotten. Det er den vej, vi skal gå.

Om vi fra dansk side skal stramme kontrollen og lave et fællesnordisk sekretariat, er vi meget, meget skeptiske over for. Vi tror faktisk, at den fordel, der vil være forbundet med en sådan indsats, vil være yderst minimal. Vi hæfter os også ved, at der i det nordiske handlingsprogram fra de andre nordiske landes side ikke har været fremsat tanker i den retning, og vi må også være af den opfattelse, at så længe vi har forskelle mellem de nordiske landes sanktioner og holdninger, vil et fælles nordisk sekretariat blive sat over for en administrativ opgave, der vil være yderst vanskelig. Hvis man skal sidde med forskellige regelsæt for de forskellige nordiske lande og så prøve at finde ud af, hvad der sker på nationalt plan, tror vi nok, det vil være en meget, meget dårlig administrativ idé.

Lone Dybkjær (RV):

Jeg skal henholde mig til det, som den socialdemokratiske ordfører anførte, og blot komme med nogle supplerende bemærkninger. Det, som jeg synes er lidt karakteristisk for SF, og som også vil komme frem i senere forslag i dag, er, at man har en utrolig tiltro til, at nye statslige kontorer enten i rent dansk regi eller i fælles nordisk regi er i stand til at løse problemerne. Hvis man bare får et nyt sekretariat eller et nyt bureau, oven i købet et sanktionsbureau, vil tingene se meget bedre ud. Den model tror vi altså ikke på. Vi tror i meget høj grad på, at det er de eksisterende organer, der om muligt skal laves om, sådan at de bedre er i stand til at foretage

kontrollen, men at de eksisterende organer skal kontrollere nye organer oven på eller ved siden af, løser desværre ikke problemerne. Det har vi forsøgt i en lang række tilfælde, og det er også gået derefter.

Det er det første, jeg vil sige. Det andet, jeg vil sige, er, at jeg synes også, det er meget problematisk med det nordiske samarbejde. Jeg er enig med fru Helle Degn i henvisningen til 23. marts-mødet og til det embedsmandsudvalg, der er nedsat. Det mener vi er en af de veje, man kan gå. Men jeg tror ikke på, at man kan etablere et direkte nordisk samarbejde på dette felt, hvor der jo virkelig er tale om stor forskel – udenrigsministeren nævnte, at de svenske sanktioner ikke omfatter tjenesteydelser, så jeg synes godt, man kan tillade sig lidt stilfærdigt at sige, at Sverige på nogle af disse områder er hæderligt dobbeltmoralisk, når det kommer til stykket, og derfor ikke meget bevidt i denne sammenhæng, medmindre det direkte tjener svenske interesser. Jeg tror altså ikke meget på, at vi kommer ret langt i et nordisk samarbejde. Selvfølgelig skal vi forsøge så meget, vi kan, men på nuværende tidspunkt at oprette et sekretariat eller et sanktionsbureau vil ikke være nogen god idé.

Fru Helle Degn nævnte med rette USA, Vesttyskland og England, og jeg kan tilføje, at også Japan synes at være et af de store problemer i denne sammenhæng. Derfor er det afgørende, at vi i internationale sammenhænge koncentrerer os om at lægge pres på netop de lande, som ikke overholder den sanktionspolitik, der er vedtaget af FN.

Annette Just (FP):

Så er det lykkedes igen! SF har fundet et nyt udvalg, en ny gang papirusseri, som de prøver at få diskuteret her i Folketinget og håber at få vedtaget. Flere penge til flere udvalg! Jeg gad vidst, hvor SF vil få alle de penge fra – det er jo ikke ligefrem, fordi statskassen bugner med dem.

Fremskridtspartiet ville gerne have været med, hvis det havde været et forslag om at lempe sanktionerne over for Sydafrika, men ikke til dette forslag, som kun vil gøre ondt værre. Ikke sådan at forstå, at Fremskridtspartiet går ind for apartheid – vi mener tværtimod, det er noget af det mest modbydelige, der findes – men vi har den opfattelse, at den sanktionspoli-

[Annette Just]

tik, der er blevet ført, i virkeligheden har gjort det hele meget værre. Vi mener, at sanktioner ligefrem skader de sorte og altså skader det flertal, der er i Sydafrika, fordi de ikke har så nemt ved at eksportere. Men jeg kan godt se, at SF har fundet nogle af smuthullerne, og man kan måske håbe, at der er nogle, der læser dette forslag og lærer noget af det.

Fremskridtspartiet går imod sanktioner i al almindelighed og i særdeleshed imod dette forslag.

Glønborg (KRF):

Kristeligt Folkeparti er tilfreds med, at vi har fået den nødvendige sanktionslovgivning over for Sydafrika, og vi er naturligvis også varme tilhængere af, at denne lovgivning overholdes, og at de kontrolorganer, vi har til den slags, fungerer effektivt.

Bemærkningerne til forslaget er spændende læsning, hvor man kan se, hvordan det i nogle tilfælde er lykkedes at omgå lovgivningen. Men jeg er også sikker på, at de, der har ansvaret for, at lovgivningen bliver overholdt, vil være opmærksom på disse forhold.

Men vi må naturligvis, som udenrigsministeren sagde, gøre os klart, at vor jurisdiktion er Danmark, og at det derfor er her, vi må arbejde. Jeg er enig med en række tidligere ordførere i, at vi nu må bruge kræfterne på at få forstærket og forbedret sanktionspolitikken ved påvirkning af vore samarbejdspartnere. Jeg tror ikke på, at vi når en forbedring af hele situationen ved yderligere bureaukratiske organer.

Berlau (FK):

Det interessante ved denne debat er, at det er de partier, som i sin tid var modstandere af, at der blev indført kraftige sanktioner over for Sydafrika, som nu udtrykker sig i skarpe vendinger over for dette forslag. Argumentationen er selvfølgelig ændret fra den tidligere diskussion, for hvor man dengang gav udtryk for, at indførelse af sanktioner over for Sydafrika var noget nær det mest fejlagtige, man overhovedet kunne forestille sig, er man nu af den opfattelse, at dansk erhvervsliv simpelt hen er indstillet på at efterleve lovgivningen, og at ingen kunne drømme om, at der skulle ske overtrædelser af betydning. Og ud fra den argumentation henviser man til, at det skulle være bedre at forsøge at overbevise andre lande om, at de skal indføre sanktioner.

Nu er det jo ikke nødvendigvis et enten-eller, det kan ganske udmærket være et både-og. Der er intet til hinder for, at udenrigsministeren eller andre bruger deres mange rejser rundt om i verden til at plædere for, at der skal indføres sanktioner på lige fod med dem, man har vedtaget i Danmark og måske også i en række andre lande, samtidig med at man arbejder på at sikre, at der ikke sker overtrædelse af den danske lovgivning.

Det er en ubrudt tradition at have en helt fabelagtig tillid til dansk erhvervsliv med undtagelse af dem, som selvfølgelig kommer i spjældet, fordi de ikke overholder reglerne eller på anden måde besværliggør sig en gang imellem. I al almindelighed har man altså en gigantisk tillid til dem – en tillid, som jeg ikke deler, og som mit parti ikke er sikker på kan stå for en nærmere undersøgelse.

Derfor er vi af den opfattelse, at man naturligvis bør sørge for at kontrollere tingenes tilstand, og til det formål er det en ganske udmærket idé at etablere et sanktionsbureau. Det behøver ikke at være en stor og bekostelig affære; men vi mener, der er ganske udmærket dokumentation for, at det netop er igennem en række af disse bureauer og organisationer, som nævnes i forslaget, nemlig Shipping Research Bureau og World Campaign, der er sket afsløringer af overtrædelser af embargoen; det er ikke Det Konservative Pressebureau, der en gang imellem slipper en vind om, at dansk erhvervsliv vist ikke har opført sig, som det skulle. Det har hele tiden været private organisationer og stort set ikke myndigheder, som har måttet afsløre den slags forhold. Og det er vel også kendetegnende, at det er det brede folkelige arbejde, som har været medvirkende til disse afsløringer.

Vi støtter altså forslaget helt ud og helhjertet. Men der er et spørgsmål, som jeg synes SF burde have taget op, da det tilsyneladende ikke er blevet afklaret i sidste folketingssamling, nemlig spørgsmålet om danskejede, men udenlandsk registrerede tankskibe og deres transporter af olie til Sydafrika. Hvis det havde været med inde i billedet, havde vi måske haft mulighed for at få rettet op på den misfortolkning, som visse embedsmænd i Industriministeriet imod Folketingets flertal sidste år anlagde netop i spørgsmålet om disse olietransporter. Men det er muligt, at vi under behandlingen af dette forslag også kan få den diskussion op at vende.

Riishøj (SF):

Jeg kan forstå, at der hos flere ordførere er en erkendelse af, at Sydafrika gør, hvad det kan, for at omgå handelssanktioner, og at i hvert fald nogle ordførere også har en erkendelse af, at de lande, der har indført sanktioner, så naturligvis også må indføre foranstaltninger for at sikre, at den nationale lovgivning ikke bliver omgået.

Det er på den baggrund, forslaget er rejst, sådan at vi får både en debat og en kortlægning af de eksisterende former for kontrol med den danske lovgivning over for Sydafrika, og hvordan vi på en eller anden måde kan arbejde internationalt med lande, som har indført en lignende lovgivning, og ikke mindst med private organisationer, som gør et stort arbejde for at afsløre Sydafrikas velorganiserede forsøg på at omgå lovgivningen.

Det er altså baggrunden for forslaget, og med det som udgangspunkt synes jeg nok, at nogle af ordførerne hænger sig for meget i forslaget om oprettelse af det fælles nordiske sekretariat. Meningen er i al sin enkelhed, at de nordiske landes nationale administrationer skal samarbejde om at sikre en kontrol med de dele af den nordiske lovgivning, som er ens – og det gælder en væsentlig del af de nordiske landes sanktioner, nemlig handelssanktionerne. Der er ikke noget til hinder for – det gælder i øvrigt også det nordiske handlingsprogram – at man laver et samarbejde på de områder, hvor man har en ensartet lovgivning og naturligvis har en national lovgivning på de andre områder. Det burde man også kunne indføre på dette område; det kunne måske endda virke i retning af at afbureaukratisere administrationen, hvis man laver et integreret samarbejde på de områder, hvor man har en ensartet lovgivning, hvad angår sanktioner. Det er senest bevist i Balis-sagen, at Sydafrika i forbindelse med omgåelse af de nordiske landes sanktioner betragter Skandinavien som en helhed, og ikke mindst Vesttyskland arbejder bevidst på at lave en transithandel med de nordiske lande.

På den baggrund synes jeg ikke, det kan virke forkert, at Danmark, hvis andre nordiske lande ikke har gjort det, forsøger at rejse spørgsmålet i nordisk regi, når vi nu ved, at Sydafrika arbejder ud fra, at de nordiske lande er en region på det handelsmæssige og naturligvis også på det propagandamæssige område.

Det er ikke for at skabe mere bureaukrati, men for at lave en arbejdsdeling og et samarbejde mellem de nationale administrationer. Jeg har ikke spor imod, hvis vi fjerner ordet »nyt« om sekretariatet, hvis det virker sådan på ordførerne, at de tror, der skulle skabes nyt bureaukrati. Tværtimod er meningen, at der skal etableres et samarbejde imellem de nordiske lande på de områder, hvor der er en ensartet lovgivning. Og det synes jeg også burde gælde forslagets sidste del, nemlig Shipping Research Bureau og World Campaign.

I den forbindelse vil jeg gerne spørge De Radikales og Socialdemokratiets ordførere, om de afviser forslaget om at indføre en støtteordning. I Norge og Sverige giver man et beløb til Shipping Research Bureau, fordi det udfører et meget værdifuldt stykke arbejde, som Danmark og de nordiske lande i det hele taget ikke kan udføre nationalt. Man giver kun et meget lille beløb. Det er nemlig 40.000-50.000 gylden, men man støtter dermed et særdeles vigtigt initiativ, idet Shipping Research Bureaus arbejde er meget værdsat af De Forenede Nationer. En meget stor del af omgæelserne af olieblokaden foregår fra Rotterdam, og i betragtning af at Danmark ligesom Norge jo er en skibsfartsnation, og at vi fra dansk side har indført en olieblokade med direkte forbud mod transportere, vil jeg gerne spørge, om De Radikale og Socialdemokratiet afviser forslaget om bare at give et tilskud på 50.000 gylden, som jo er et meget lille beløb. Skulle det ikke være muligt at finde et beløb, der betød, at vi fik en ensartet nordisk praksis på dette område?

Det samme gælder World Campaign, som arbejder i Oslo, og som i hvert fald støttes af den norske stat. Igen er der tale om et ekstremt lille beløb – et beløb, som givetvis kunne findes på Udenrigsministeriets budget. Der er igen tale om ganske få penge, men til gengæld penge med meget stor virkning, og igen vil jeg spørge, om jeg skal forstå den socialdemokratiske og radikale ordfører sådan, at de heller ikke her vil støtte indførelse af en lovgivning som den, der gælder i hvert fald i Norge.

Den sidste del af forslaget omhandler altså et beskedent støttebeløb, ligesom vi støtter adskillige private organisationer herhjemme, som gør et fornuftigt arbejde og supplerer en dansk national lovgivning – ja, som oven i købet hjælper med at gøre lovgivningen effektiv. Som sagt

[Riishøj]

skulle det nok være muligt at finde de ganske få penge på Udenrigsministeriets eksisterende budget.

Dernæst er der spørgsmålet om lægemidlerne. I den forbindelse vil jeg spørge udenrigsministeren direkte, om han vil give udvalget en oversigt over de lægemidler, som er fritaget for sanktion. Det er vigtigt, at det, der er omfattet af undtagelsen, virkelig er lægemidler. Vi skulle nemlig have en praksis, hvor Industriministeriet forvalter en lovgivning blot efter industriens forgodtbefindende. Det må være sådan, at loven lever op til sit formål, nemlig at det kun er vigtige lægemidler, som ikke er omfattet af sanktionerne. Derfor spørger jeg altså, om vi kan få en liste over de varekategorier, som ikke er omfattet af sanktionerne.

Jeg har et andet spørgsmål til udenrigsministeren vedrørende Balis-sagen. Jeg ved godt, at vores lovgivning ikke kan omfatte vesttysk lovgivning, men hvis et naboland udfører en aktivitet, som er møntet på at omgå en dansk lovgivning, er det så ikke naturligt, at det danske udenrigsministerium reagerer over for det land, der på sit territorium tillader en sådan virksomhed? Jeg ved godt, at vi kan ikke lovgive for vesttyskerne, men kan vi ikke reagere diplomatisk over for vesttyskerne og bede om en forklaring på, at man altså i Hamburg notorisk har en aktivitet, som er møntet på at omgå nordiske landes sanktionslovgivning? Hvorfor vil udenrigsministeren ikke henvende sig til den vesttyske regering og bede om at få en redegørelse for den aktivitet, som foretages af Balis, og som i øvrigt også foretages fra vesttysk territorium, med hensyn til frugteksport til de nordiske lande?

Kan man ikke bede om at få en redegørelse, når det dog er bevist, at der bl.a. indrykkes annoncer i den sydafrikanske presse af virksomheder i Vesttyskland, som notorisk også udfører en aktivitet, der er møntet på at omgå de nordiske landes sanktionslovgivning? Jeg tænker ikke på, at vi kan lovgive i Vesttyskland, men beder om, at vesttyskerne ikke tillader, at en aktivitet er møntet på at omgå en dansk lovgivning.

Fru Helle Degn nævnte spørgsmålet om nabolandenes begejstring for de nordiske landes arbejde med disse spørgsmål. Det har jeg også hørt, ligesom jeg har deltaget i konferencer i det sydlige Afrika om det. Men den begejstring er

ikke altid så stor, når det kommer til stykket, for de nordiske landes lovgivning bruges i høj grad til at øve pression over for England og Vesttyskland og andre EF-lande. Men jeg er sikker på, at disse frontlinjestater intet har imod, at vi effektiviserer kontrollen. Og jeg ved også, at begejstringen er knap så stor, når det gælder i hvert fald dele af vores lovgivning, nemlig bl.a. med hensyn til den danske lovgivning angående diplomatisk status for ANC og med hensyn til spørgsmålet om at støtte f.eks. Shipping Research Bureau og World Campaign. Det er klart, at de nordiske lande ligger forud i forhold til England og Vesttyskland, men det skal ikke tages for mere, end det er, og noget af det er altså udtryk for høflighed fra de fattige landes side for at undgå karambolage med de nordiske lande. Det, man kalder diplomatisk høflighed fra fattige landes side, dækker ofte over en vis utilfredshed på visse områder, og den skal man ikke se bort fra.

Jeg håber, at vi under udvalgsarbejdet i hvert fald kan få en status over de eksisterende kontrolforanstaltninger og i hvert fald få en arbejdsdeling og et bedre nordisk samarbejde med hensyn til kontrollen på de områder, hvor der er enighed. Endelig håber jeg som sagt på støtte til de private organisationer, og det er først og fremmest Shipping Research Bureau og World Campaign, jeg tænker på. Det sidste initiativ med hensyn til at lave noget fælles nordisk mellem de private organisationer er stadig væk i begyndelsesfasen, så det er de to første etablerede organisationer, jeg tænker på, når det gælder en bare besked om dansk støtte på linje med det, man har i Norge og Sverige. Det håber jeg vi under udvalgsarbejdet kan få et fornuftigt resultat om.

(Kort bemærkning).

Helle Degn (S):

Hr. Riishøj behøver ikke være i tvivl om Socialdemokratiets medvirken i det fortsatte arbejde for at følge den vedtagne sanktionslovgivning op. Vi har ikke den opfattelse, at det er noget, der hviler i sig selv, efter at en lovgivning er vedtaget; det er noget, der absolut skal bearbejdes og arbejdes med. Vi deltager meget gerne i den videre proces, og det synes jeg også jeg sagde i min indledende ordførerbemærkning.

Hvad angår spørgsmålet om støtte økonomisk til de private organisationer, som opererer

[Helle Degn]

på området, har Socialdemokratiet den opfattelse, at det ikke er den vej, vi skal gå. Vi skal gå den anden vej og blive bedre til at give gode råd og anvisninger til det embedsmandsudvalg, vi har siddende på nordisk plan, som skal følge sagen op, så toldvæsen og politi, udenrigsministerier og andre offentlige myndigheder i højere grad bliver informeret og er på vagt og på alle måder forsøger at koordinere en samlet indsats også dér, hvor lovgivningen ikke er ens, altså samarbejder på alle de måder, det er muligt. Endelig mener vi, at den politiske proces, som de nordiske udenrigsministre forsøger at koordinere, er meget væsentlig.

Jeg vil til slut sige til hr. Riishøj, at man kan høre visse nuancer, når frontlinjestaterne kommenterer vores sanktionspolitik, med hensyn til, om de synes, vi skal bruge vores kræfter på i særlig grad at forbedre den danske sanktionspolitik, eller om vi politisk i højere grad skal bruge vores kræfter på at påvirke England, Vesttyskland, USA og Japan. Jeg tror, de klart prioriterer det sidste som det væsentligste, og det er også det, jeg kan høre er deres væsentligste bud, når vi har haft besøg her i Folketinget. Den linje vil Socialdemokratiet gerne være med til at udvirke også bliver en realitet i Folketinget.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Riishøj stillede nogle spørgsmål om de muligheder, vi har for at gribe ind over for vesttyske firmaer, der bidrager til omgåelse af den danske sanktionslovgivning.

Det er klart – som også hr. Riishøj gjorde opmærksom på at han selv vidste – at vi ikke kan lovgive for Vesttyskland. Så kunne man forestille sig, at vi protesterede, men dér må jeg minde om, hvad industriministeren svarede Udenrigsudvalget allerede i februar, nemlig at der jo ikke i Vesttyskland eksisterer et forbud mod eksport til Sydafrika, og at den vesttyske regering derfor ikke vil have noget legalt grundlag for at følge en sådan dansk protest op med indgreb over for en vesttysk virksomhed, der ikke foretager noget, som er i strid med vesttysk lovgivning. Det er sådan, verden ser ud, og det er derfor, jeg gentager, at den eneste indsats, man kan gøre, hvis den skal blive andet end demonstrativ, må være at arbejde på, at så mange lande som muligt deltager i sanktioner, sådan at andre lande altså også får en lovgiv-

ning, der gør det muligt at standse den trafik. Der er ingen mulighed for at gøre det i dag.

(Kort bemærkning).

Preben Møller Hansen (FK):

Når jeg tager ordet, er det, fordi hr. Riishøj gav nogle oplysninger, der ikke var korrekte, således at de, der læser Folketingstidende, kan blive bibragt nogle synspunkter, som ikke står mål med virkeligheden.

Hr. Riishøj gjorde gældende, at private foretagender som Shipping Research Bureau var med til at sikre blokaden mod oliesejladts til Sydafrika osv., og det er ikke rigtigt. Endvidere blev der sagt, at Shipping Research Bureau var anerkendt af De Forenede Nationer.

Der ligger nogle historier bag det, som man skal tage hensyn til, hvis man vil kende sandheden. Der er således dannet en organisation, der hedder Maritime Union Against Apartheid, og denne verdensorganisation har brugt Shipping Research Bureau's oplysninger, som er meget dygtigt udarbejdet, som baggrund for dannelsen af en konference i London i november–december måned 1987. På denne konference var Abdul Minti, som er FN's repræsentant, til stede, og Abdul Minti, der bor i Norge, har særdeles gode relationer til Maritime Union Against Apartheid. I denne konference deltog også repræsentanter for ITF, International Transportarbejderorganisation, med hovedsæde i London, og TUI, Transport Union International. Disse to organisationer tilsammen har ca. 25 millioner medlemmer, og det er dem, der sørger for, at man skaber blokaden af oliesejladts til Sydafrika, og altså ikke Shipping Research Bureau i Holland. De udfører et fantastisk godt stykke arbejde, der værdsættes overalt.

(Kort bemærkning).

Riishøj (SF):

Hr. Preben Møller Hansen har nok overfortolket det, jeg mente med Shipping Research Bureau. Jeg tror ikke, jeg sagde, at de stod bag gennemførelsen, men kun, at de bidrog meget vigtigt til den. Derimod er jeg helt enig i udtalelserne om Maritime Union og samarbejdet med Shipping Research Bureau samt samarbejdet med Abdul Minty, der er leder af World Campaign i Oslo, og som vi altså mener skal have den støtte, som ligger i vores forslag.

[Riishøj]

Til fru Helle Degn vil jeg gerne sige, at jeg ikke forstår det synspunkt, at man ikke skulle kunne give det bidrag, andre nordiske lande giver til Shipping Research Bureau. Men jeg forstår, at Socialdemokratiet altså afviser, at vi her er på linje med de andre nordiske lande, og det samme gælder World Campaign. Det skuffer mig, at man ikke her kan finde det beskedne beløb til at give et bidrag på linje med de andre nordiske lande.

Jeg tror heller ikke – det er i hvert fald ikke min fornemmelse – at frontlinjestaterne ser en modsætning mellem at arbejde internationalt for at fremme sanktioner og at gennemføre en meget effektiv national lovgivning. Jeg mener, der er en sammenhæng mellem de to ting. Men også her må jeg konstatere, at Socialdemokratiet altså ikke vil være på linje med de andre nordiske lande.

Hvad angår udenrigsministerens stillingtagen til den vesttyske holdning, er det, jeg har i tankerne, at man over for den vesttyske regering skal gøre opmærksom på, at der fra vesttysk område udføres en bevidst aktivitet for at omgå national dansk lovgivning. Jeg kan ikke se, at det er i strid med, hvad stater gør over for hinanden. Hvis der bevidst fra en stats side udføres aktiviteter på deres territorium, som er møntet på at omgå et andet lands lovgivning, kan jeg ikke forstå, at man ikke kan henvende sig til den pågældende stat, hvis man tager sin egen lovgivning alvorligt.

Det vedrører ikke forholdet mellem Vesttyskland og Sydafrika, men dette, at Balis står for en videreeksport af varer fra det nordiske område i strid med de nordiske landes lovgivning. Jeg mener, det er sket før i diplomatiets historie, at man tager det op over for det land, som på deres område tillader den slags aktiviteter. Men også dette spørgsmål må vi prøve at arbejde videre med.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg tror, hr. Riishøj misforstår mig, for selvfølgelig kan man da gøre det – og det vil i øvrigt være i udmærket tråd med, hvad vi under det danske formandskab i EF forsøgte at få i gang – nemlig foretage en undersøgelse af, hvorvidt der var tale om ændringer i handelsmønstrene for at se, om noget af den handel, som nogle lande afskar sig fra, flyttede hen til lande, der ikke havde lavet sanktioner.

Men det, der er min pointe, er, at der bare bliver tale om en tom demonstration, da vi ved, at den vesttyske regering ikke har nogen mulighed for at gribe ind over for en virksomhed, der handler i fuld overensstemmelse med vesttysk lov.

Derfor spørger jeg: Hvad er det, vi skal bruge tiden og kræfterne på? Er det at lave demonstrationer, eller er det at prøve at lave noget, der virker?

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling

vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

9) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 128:

Forslag til folketingsbeslutning om indførelse af kontrol med virksomhedsovertagelser m.v. (Fusionskontrol).

Af Jørn Jespersen (SF) m.fl.
(Fremsat 24/2 88).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Industriministeren (Nils Wilhjelm):

Jeg vil gerne indlede med at fremhæve, at grundtanken i den hidtil – og det har jo været under skiftende regeringer – førte danske konkurrencepolitik har været, at indgreb rettes mod misbrug, men ikke mod en vis struktur eller en ændring af en struktur. Denne politik har der heldigvis for vort erhvervsliv været bred opbakning bag igennem mange år.